

В. А. Цопа¹, В. І. Голінько², С. І. Чеберячко², К. А. Лапко², О. В. Станіславчук³

¹Міжнародний інститут менеджменту, м. Київ, Україна

²Національний технічний університет "Дніпровська політехніка", м. Дніпро, Україна

³Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4811-3712> – В. А. Цопа

<https://orcid.org/0000-0001-6069-0515> – В. І. Голінько

<https://orcid.org/0000-0003-3281-7157> – С. І. Чеберячко

<https://orcid.org/0009-0008-3984-686X> – К. А. Лапко

<https://orcid.org/0000-0001-5784-005X> – О. В. Станіславчук

stok_oven@ukr.net

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ: РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЄКТУ «СПЕЦІАЛІСТ З БЕЗПЕКИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ»

Мета. Метою дослідження є аналіз нормативно-правового підґрунтя, алгоритмів упровадження, функціонального навантаження та стратегічних перспектив посади «спеціаліст з безпеки в освітньому середовищі» в Україні в умовах воєнного стану.

Методи. У дослідженні застосовано комплекс теоретичних і емпіричних методів, зокрема аналіз наукових джерел та нормативно-правової бази, порівняльно-правовий метод, а також метод узагальнення практичного досвіду впровадження інституту спеціаліста з безпеки в освітньому середовищі на прикладі Тростянецької територіальної громади.

Результати. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення реалізації експериментального проєкту «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі», що дало змогу визначити ключові рекомендаційні положення та імперативні вимоги щодо формування безпечного освітнього середовища в Україні. Встановлено основні функціональні напрями діяльності спеціаліста з безпеки в освітньому середовищі, зокрема: превенцію правопорушень і соціальних ризиків, забезпечення фізичної та технічної безпеки, організацію заходів цивільного захисту та реагування на надзвичайні ситуації, а також комунікаційну та просвітницьку діяльність. Виявлено основні ризики впровадження зазначеної посади, серед яких фінансова нерівність територіальних громад, дефіцит підготовлених фахівців, плінність кадрів та можливе дублювання функцій із офіцерами служби освітньої безпеки.

Наукова новизна. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі впровадження в Україні експериментального проєкту «Спеціаліст з безпеки в освітньому середовищі» та визначенні його ролі у формуванні системи управління безпекою в закладах освіти. Запропоновано концептуальну модель взаємодії суб'єктів забезпечення безпеки освітнього середовища на рівні територіальних громад, що поєднує діяльність спеціаліста з безпеки, органів місцевого самоврядування та офіцерів служби освітньої безпеки Національної поліції України.

Практичне значення дослідження полягає у формуванні рекомендацій із вдосконалення механізмів упровадження посади спеціаліста з безпеки в освітньому середовищі на рівні територіальних громад, що сприятиме підвищенню ефективності управління ризиками та розвитку культури безпеки в системі освіти України в умовах тривалої воєнної загрози.

Ключові слова. Безпека освітнього середовища, спеціаліст з безпеки в освітньому середовищі, освітня безпека, управління ризиками, цивільний захист, територіальні громади, воєнний стан.

FORMATION OF A SECURITY MANAGEMENT SYSTEM IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS: IMPLEMENTATION OF THE “SECURITY SPECIALIST IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT” PROJECT IN UKRAINE

Purpose. The purpose of the study is to analyze the regulatory framework, implementation mechanisms, functional responsibilities, and strategic prospects of the “Security Specialist in the Educational Environment” position in Ukraine under martial law conditions.

Methods. The study employs a combination of theoretical and empirical research methods, including analysis of scientific literature and regulatory documents, comparative legal analysis, and generalization of practical experience in implementing the position of a security specialist in the educational environment based on the example of the Trostianets territorial community.

Results. The regulatory framework for the implementation of the experimental project “Security Specialist in the Educational Environment” was analyzed, which made it possible to identify key recommended provisions and mandatory requirements for the formation of a safe educational environment in Ukraine. The main functional areas of activity of the security specialist were determined, including prevention of offenses and social risks, ensuring physical and technical safety, organization of civil protection measures and emergency response, as well as communication and educational activities. The study also identified the key risks associated with the implementation of this position, such as financial disparities between territorial communities, shortage of trained specialists, staff turnover, and potential duplication of functions with officers of the Educational Security Service of the National Police.

Scientific novelty. The scientific novelty of the obtained results lies in a comprehensive analysis of the implementation of the experimental project “Security Specialist in the Educational Environment” in Ukraine and in determining its role in the formation of a security management system in educational institutions. For the first time, a conceptual model of interaction between the subjects responsible for ensuring the security of the educational environment at the level of territorial communities has been proposed, which combines the activities of a security specialist, local self-government bodies, and officers of the Educational Safety Service of the National Police of Ukraine.

Practical significance. The practical significance of the study lies in the development of recommendations for improving mechanisms for introducing the position of a security specialist in the educational environment at the level of territorial communities, which will contribute to more effective risk management and the development of a safety culture in the Ukrainian education system under conditions of prolonged military threats.

Keywords: Educational environment security, security specialist in the educational environment, educational security, risk management, civil protection, territorial communities, martial law.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної війни система освіти в Україні опинилась перед безпрецедентними викликами, які потребують докорінного перегляду підходів до фізичного та психологічного захисту учасників освітнього процесу. Традиційні моделі охорони закладів освіти, що базувалися на залученні технічного персоналу (вахтерів) або епізодичній співпраці з правоохоронними органами, виявилися недостатньо ефективними для забезпечення належного рівня реагування на широкий спектр загроз воєнного часу. До переліку ризиків, окрім загальнокримінальних, додалася небезпека ракетних обстрілів, авіаційних нальотів, атак безпілотних літальних апаратів, мінна небезпека, акції диверсійно-розвідувальних груп, а також суттєве зростання психоемоційного напруження серед учнів та педагогічних працівників.

Відповіддю на ці виклики стала ініціатива Міністерства внутрішніх справ України у співпраці з Міністерством освіти і науки України, Національною поліцією, Державною службою

України з надзвичайних ситуацій та міжнародними партнерами, зокрема Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) і програмою «U-LEAD з Європою», щодо започаткування експериментального проєкту із запровадження посади «спеціаліста з безпеки в освітньому середовищі» (далі – спеціаліст БОС). Проєкт [1, 2] спрямований на формування нової інституційної моделі, у межах якої питаннями безпеки опікується не педагог за сумісництвом, а спеціально підготовлений фахівець органу місцевого самоврядування.

Водночас виникає потреба у чіткому розмежуванні компетенцій між цивільними спеціалістами БОС та новоствореною службою освітньої безпеки Національної поліції України, а також у дослідженні практичного досвіду громад, які беруть участь у реалізації пілотного проєкту.

Аналіз літературних джерел

Аналіз наукової літератури щодо безпеки освітнього середовища в Україні (з акцентом на період 2022–2026 рр., пов'язаний із повномасштабною війною та впровадженням

посад спеціаліста з безпеки в освітньому середовищі та офіцера служби освітньої безпеки) свідчить, що ця тематика швидко еволюціонувала від загальних концепцій психологічної та фізичної безпеки до формування конкретних інституційних моделей забезпечення безпеки в умовах воєнного часу [2].

Зокрема, у роботі [3] автори провели правовий та доктринальний аналіз поняття «безпечне освітнє середовище» та визначили роль і місце спеціаліста БОС як нової інституції в межах експериментального проєкту. У дослідженні встановлено, що спеціаліст БОС є цивільним працівником органу місцевого самоврядування (а не представником поліції), діяльність якого зосереджена на превенції ризиків, координації безпекових заходів та формуванні системи так званої «м'якої безпеки». Автори також рекомендують масштабувати проєкт після завершення пілотної фази, чітко визначити компетенції спеціаліста БОС у локальних нормативних актах, інтегрувати його діяльність у систему ювенальної превенції та міжвідомчої взаємодії, а також забезпечити системну підготовку фахівців у закладах системи МВС.

Питання діяльності офіцера служби освітньої безпеки (СОБ) як інноваційного механізму поліції висвітлено у роботі Д. А. Зінченка [4]. Автор вивчив їх роль у профілактиці правопорушень, реагуванні на надзвичайні ситуації, формуванні правової культури, адаптації до сучасних загроз (гібридні загрози, цифровізація, соціальні трансформації) з урахуванням воєнних реалій (мінна небезпека, повітряні загрози) та довів стратегічну важливість СОБ для фізичного захисту й інформаційно-просвітницької роботи. Окремо наголошено на необхідності інтеграції служби СОБ з муніципальними структурами та розвитку цифрових інструментів моніторингу загроз у закладах освіти.

У роботі [5] авторка, спираючись на власний практичний досвід роботи спеціалістом БОС у Бережанській територіальній громаді Тернопільської області, розглядає передумови впровадження цієї посади, основні функціональні обов'язки фахівця та особливості практичної реалізації проєкту на рівні громади. Авторка довела, що спеціаліст БОС є ключовим для формування «команд безпеки» в школах, координації роботи з поліцією та ДСНС, а також здійснення аудиту інфраструктури. На основі успішного досвіду громад Тернопільщини рекомендовано підписувати меморандуми з ГУНП та ГУ ДСНС для ефективного запуску посади.

О. О. Носко у своїй праці [6] проаналізував нормативну мету проєкту та запропонував практичний алгоритм його впровадження в

громаді — від рішення ради до безпосереднього запуску діяльності. Спеціаліст БОС описується як працівник громади, відповідальний за виявлення та усунення негативних явищ, що підтверджено ефективністю алгоритму на прикладах громад Тернопільщини.

У працях інших дослідників також підкреслюється, що в умовах воєнного стану питання безпеки освітнього середовища набуває комплексного характеру та охоплює не лише фізичну охорону закладів освіти, а й організацію цивільного захисту, психологічну підтримку учасників освітнього процесу, протидію булінгу та кібербулінгу, а також формування культури безпеки серед учнів та педагогічних працівників.

Водночас у науковій літературі недостатньо дослідженими залишаються питання практичної реалізації експериментального проєкту «Спеціаліст з безпеки в освітньому середовищі», зокрема особливості організації роботи таких фахівців на рівні територіальних громад, розмежування компетенцій між спеціалістами БОС та офіцерами служби освітньої безпеки Національної поліції України, а також аналіз реальних кейсів громад, які беруть участь у пілотному впровадженні зазначеної посади.

У міжнародних дослідженнях [7, 8, 9] наголошується, що формування безпечного освітнього середовища потребує комплексного підходу, який поєднує організаційні, соціально-психологічні та управлінські механізми забезпечення безпеки в закладах освіти.

Таким чином, проведений аналіз наукових джерел свідчить про актуальність дослідження інституційної моделі забезпечення безпеки освітнього середовища в Україні в умовах воєнного стану та необхідність подальшого вивчення практичного досвіду реалізації експериментального проєкту «Спеціаліст з безпеки в освітньому середовищі».

Мета полягає у проведенні аналізу нормативно-правового підґрунтя, алгоритмів впровадження, функціонального навантаження та стратегічних перспектив посади «спеціаліста з безпеки в освітньому середовищі» в Україні в умовах воєнного стану.

Методи. Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, обраних відповідно до мети та завдань роботи.

Для досягнення поставленої мети було застосовано такі методи:

Аналіз наукових джерел та нормативно-правової бази використано для вивчення еволюції безпекових концепцій в освіті за період 2022–2026 рр.. Об'єктом аналізу стали Постанови Кабінету Міністрів України (зокрема № 867), Закони України,

офіційні роз'яснення МВС та МОН України, а також звіти програми U-LEAD з Європою.

Порівняльно-правовий метод було застосовано для розмежування правового статусу, функціональних обов'язків та джерел фінансування цивільних спеціалістів БОС (муніципальний рівень) та офіцерів служби освітньої безпеки (СОБ) Національної поліції.

Завдяки методу системного аналізу вдалося структурувати обов'язки спеціаліста за стратегічними напрямками: превенція, фізична безпека, цивільний захист та комунікація.

Метод узагальнення практичного досвіду (кейс-стаді) реалізовано на прикладі Тростянецької територіальної громади, що дало змогу проаналізувати реальну практику впровадження інституту спеціаліста БОС та верифікувати теоретичні алгоритми в реальних умовах.

Метод моделювання та аналізу ризиків використано для формування матриці потенційних загроз (фінансових, кадрових, організаційних) під час реалізації кожного етапу експериментального проєкту на рівні громад.

Зокрема, правовим фундаментом для запуску пілотного проєкту стала Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2023 року № 867 «Про реалізацію експериментального проєкту “Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі”». Цей документ визначив рамкові умови функціонування нової інституції, встановивши первинний термін реалізації експерименту до 31 травня 2024 року [3]. Ключовою особливістю постанови стала її орієнтація на децентралізацію повноважень. Документ закріпив за органами місцевого самоврядування (ОМС) автономію у прийнятті кадрових рішень. Зокрема, громадам було

надано право вибору між укладанням строкових трудових договорів (на період дії експерименту) та безстрокових контрактів. Останній варіант вказує на стратегічне бачення МВС та уряду щодо необхідності інтеграції цієї посади в постійну структуру муніципального управління незалежно від завершення пілотної фази [3].

МВС було визначено головним координатором заходів із зобов'язанням подати узагальнений звіт про результати проєкту та пропозиції щодо вдосконалення законодавства до липня 2024 року [4]. Це свідчить про те, що проєкт розглядався як полігон для випробування нових безпекових протоколів перед їх масштабним законодавчим закріпленням. Крім того, еволюція безпекового простору в освіті отримала новий імпульс із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про повну загальну середню освіту”» (реєстраційний № 11543), який набув чинності на початку 2026 року. Цей нормативний акт трансформував рекомендаційні напрацювання пілотного проєкту в імперативні норми права [5].

Поєднання теоретичних та емпіричних підходів дозволило забезпечити обґрунтованість висновків щодо стратегічних перспектив посади спеціаліста БОС в умовах війни.

Результати дослідження

Проведений аналіз законодавчих змін у Законі України “Про повну загальну середню освіту”, наведений в табл. 1, дозволив виділити низку критичних нововведень, що формують сучасне правове поле безпеки освітнього процесу (табл. 1). Встановлено, що ці зміни не лише посилюють вимоги до кадрового складу та інфраструктури, а й чітко розмежують відповідальність між державою та органами місцевого самоврядування (ОМС).

Таблиця 1

Критичні зміни щодо Закону України “Про повну загальну середню освіту” [5]

Сфера регулювання	Суть законодавчих змін (2025–2026)
Кадрові обмеження	Введено жорстку заборону на роботу в закладах освіти осіб із судимістю, а також осіб, які піддавалися стягненням за булінг чи домашнє насильство.
Інфраструктурні вимоги	Обов'язкове встановлення огорожі території закладу та обладнання шкіл технічними засобами охорони («тривожними кнопками») для оперативного виклику поліції
Режим доступу	Закріплено право засновника та керівника закладу встановлювати правила перебування сторонніх осіб на території. Введено заборону на вхід осіб у стані алкогольного/наркотичного сп'яніння, з тваринами (крім собак-поводирів) та небезпечними предметами
Фінансова дисципліна	Встановлено категоричну заборону на фінансування заходів безпеки за кошти батьків. Відповідальність покладається на засновника.

Ці зміни створили правове поле, в якому наявність професійного спеціаліста БОС стає необхідною умовою для виконання вимог закону. Спеціаліст БОС – це посадова особа місцевого самоврядування, яка працює у виконавчому органі ради (наприклад, управлінні освіти) і не входить до штату закладу освіти чи поліції [2].

Він є представником громади в школі, що забезпечує його незалежність у прийнятті рішень та здатність координувати ресурси на рівні муніципалітету [2] і займається побудовою комплексної системи управління безпекою. Він є «комунікаційним хабом» між школою, батьками, поліцією, ДСНС та соціальними службами [6].

До його обов'язків входить превенція правопорушень, контроль фізичної та технічної безпеки, організація заходів цивільного захисту (зокрема під час повітряних тривог) та просвітницька діяльність [2, 6, 11, 13].

Ми деталізували зміст цих обов'язків:

1. Превенція правопорушень та соціальних ризиків: системна протидія булінгу (цькуванню) та дискримінації, створення недискримінаційного середовища [6]; виявлення та протидія спробам втягнення учнів у протиправну діяльність або деструктивні молодіжні субкультури [2]; профілактика тютюно- та інших видів паління, вживання алкоголю, наркотичних речовин.

2. Фізична та технічна безпека: контроль за дотриманням пропускового режиму; моніторинг цілісності огорож, справності систем відеоспостереження, пожежної сигналізації, тривожних кнопок та засобів безпеки дорожнього руху.

3. Цивільний захист та реагування на надзвичайні ситуації: координація евакуації до укриттів під час тривог, контроль стану захисних споруд та навчання дітей і персоналу алгоритмам мінної безпеки.

4. Комунікація та просвітництво: проведення інтерактивних занять, лекцій та тренінгів для учнів; взаємодія з батьками та учнівським самоврядуванням для виявлення прихованих загроз (наприклад, кібербулінгу).

На основі рекомендацій експертів U-LEAD та Постанови КМУ № 867, ми систематизували практичний покроковий алгоритм впровадження цієї посади в громадах.

Він включає етапи:

- Ініціацію: рішення ради про участь у проєкті та консультації з ювенальною превенцією [6].

- Інституційне оформлення: затвердження штатного розпису та посадової інструкції із вимогою про спеціалізоване навчання [6].

- Кадрове забезпечення: відбір кандидата відповідно до місцевих викликів.

- Запуск: працевлаштування та скерування фахівця на навчання до закладів вищої освіти системи МВС (ЛДУВС, ДДУВС та ін.).

Унікальність підготовки спеціалістів БОС полягає у 4-тижневій міждисциплінарній програмі навчання на базі відомчих вищих навчальних закладів МВС (Львівський державний університет внутрішніх справ, Дніпровський державний університет внутрішніх справ та ін.), яка поєднує теоретичні знання з інтенсивними практичними тренінгами в межах таких модулів [11]:

1. Цивільна та пожежна безпека: вивчення систем протипожежного захисту, електронних мереж та вимог до них, відпрацювання

алгоритмів евакуації. Практичне гасіння умовних пожеж спільно з інструкторами ДСНС.

2. Мінна безпека: види вибухонебезпечних предметів, порядок дій при їх виявленні.

3. Правовий блок та протидія злочинності. Основи кримінального та адміністративного права, алгоритми виявлення та припинення правопорушень, взаємодія з Національною поліцією.

4. Психологічна безпека. Тренінги з надання першої психологічної допомоги дітям, що пережили стрес війни, зі створення емоційно безпечного середовища.

5. Тактична медицина. Надання домедичної допомоги при травмах, кровотечах та інших невідкладних станах.

6. Аудит безпеки. Методологія проведення комплексного оцінювання безпекового стану закладу освіти з метою виявлення вразливостей.

Після старту пілотного проєкту (Постанова КМУ № 867 від 15.08.2023) експертами U-LEAD (зокрема радниками з децентралізації в регіональних офісах) було розроблено практичний покроковий алгоритм для органів місцевого самоврядування (ОМС), щоб юридично правильно ввести нову посаду, не порушити Закон про місцеве самоврядування, узгодити все з МВС (яке координує проєкт), забезпечити навчання спеціаліста, інтегрувати посаду в штатний розпис та структуру громади. Зокрема, алгоритм (рис. 1) передбачає на першому етапі ініціалізацію спеціаліста БОС. Тобто з'являється розпорядження сільського, селищного або міського голови (або рішення ради) про участь у пілотному проєкті. Далі призначається особа, відповідальна за координацію впровадження проєкту, та проводяться попередні консультації з підрозділами ювенальної превенції Національної поліції в регіоні [6]. Наступний етап алгоритму включає інституційне оформлення. Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування», голова громади, затверджує штатний розпис своїм розпорядженням [6]. Паралельно розробляється та затверджується посадова інструкція «спеціаліста БОС».

Ключовим елементом інструкції є вимога про обов'язкове проходження спеціалізованого навчання протягом першого року роботи, як це передбачено Постановою КМУ № 867. Далі, на третьому етапі відбувається відбір та кадрове забезпечення. Громада обирає кандидата, який найкраще відповідає специфіці місцевих викликів [6].

І останній етап передбачає матеріально-технічне забезпечення та запуск проєкту. Обраний спеціаліст БОС працевлаштовується (укладається трудовий договір) та направляється у відрядження на навчання до спеціалізованого закладу вищої освіти МВС.

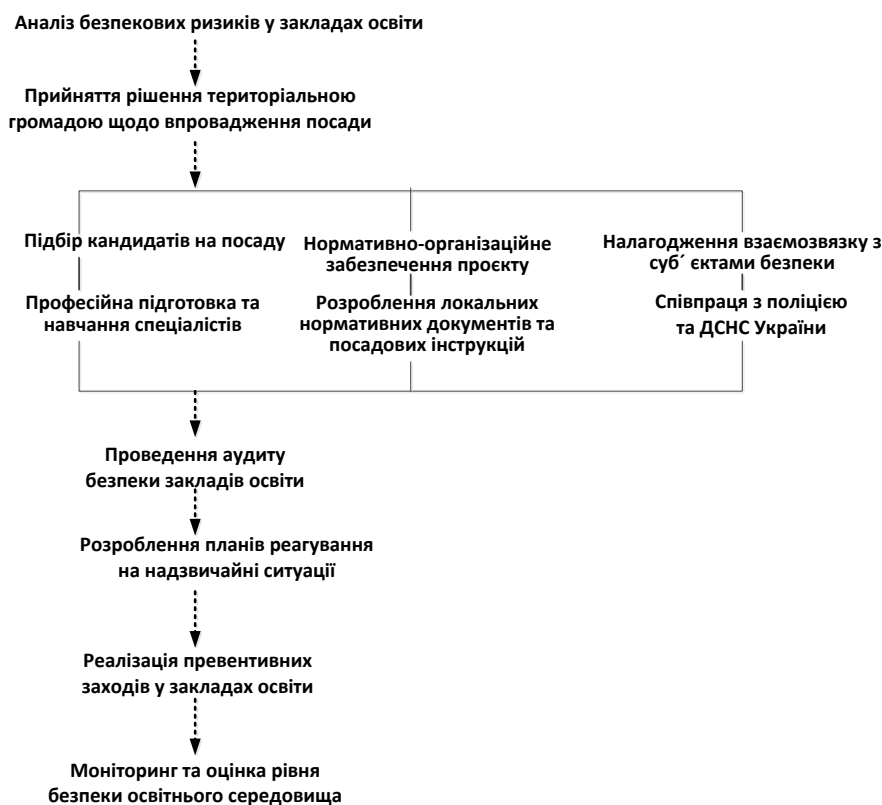

Рисунок 1 – Алгоритм впровадження посади спеціаліста з безпеки в освітньому середовищі

Основні ризики реалізації алгоритму формальному підході до виконання вимог впровадження (алгоритму U-LEAD) законодавства (табл. 2). Однак реалізація цього алгоритму пов'язана з низкою ризиків, що деталізовані у таблиці 2.

Таблиця 2

Аналіз ризиків алгоритму запровадження посади спеціаліста БОС

№	Етап алгоритму	Основний ризик / проблема	Наслідки / потенційні проблеми
1	Ініціація (рішення про участь, консультації з поліцією)	Низька мотивація керівництва громади або відсутність політичної волі	Проєкт виконується формально «для галочки»
2	Інституційне оформлення	Брак коштів у місцевому бюджеті	Вакансія залишається лише «на папері»
3	Розробка та затвердження посадової інструкції	Формальний підхід: копіювання шаблонів без адаптації до місцевих ризиків	Спеціаліст не розуміє реальних завдань, конфлікт компетенцій з директором або СОБ
4	Відбір кандидатів	Вузький пул претендентів (вікові обмеження, а також вимоги щодо освіти, мови)	Конкурс не відбувається або низька компетентність обраного фахівця.
5	Навчання спеціаліста (4 тижні в закладах освіти МВС)	Відсутність заміни на час навчання, відсутність фінансування відрядження	Спеціаліст працює без належної підготовки
6	Працевлаштування та матеріально-технічне забезпечення	Необлаштованість робочого місця (відсутність комп'ютера, транспорту, доступу до інформації тощо)	Спеціаліст не може виконувати обов'язки (аудит, моніторинг, координація), демотивація
7	Закріплення за закладами освіти	Нерівномірний розподіл закладів освіти (включаючи й їх віддаленість) між спеціалістами БОС	Зниження якості роботи, формальне виконання або ігнорування частини закладів освіти
8	Запуск та координація	Недостатня координація з офіцером СОБ, дублювання або прогалини в розподілі обов'язків	Конфлікти компетенцій, втрата ефективності дуальної моделі (БОС + СОБ)
9	Загальні системні ризики	Плинність кадрів через низьку зарплату, вигорання, роз'їзний характер роботи	Постійна втрата знань та потреба у перенавчанні

До стратегічних перспектив посади «спеціаліста із безпеки в освітньому середовищі» в умовах війни передбачається збереження ролі ключового координатора «м'якої безпеки» (soft security) на рівні громади менеджмент ризиків, профілактика, комунікація, аудит безпеки, фандрейзинг грантів (UNICEF, U-LEAD, GS Foundation тощо) для модернізації інфраструктури. Отже, реалізація експериментального проєкту «спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі» стала поворотним моментом у формуванні нової культури безпеки в українських закладах освіти. Проєкт довів, що безпека освітнього середовища є комплексним управлінським процесом, що потребує системного професійного підходу. Законодавчі зміни 2026 року остаточно закріпили відповідальність засновників за безпечне середовище, зробивши наявність професійних кадрів у цій сфері

безальтернативною необхідністю для української системи освіти.

Обговорення результатів

Реалізація експериментального проєкту «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі», започаткованого Постановою КМУ № 867 від 15.08.2023, стала ключовим етапом трансформації підходів до забезпечення безпеки в закладах освіти України в умовах повномасштабної війни. Проєкт довів ефективність переходу від реактивних (охоронець + епізодична поліція) до проактивних системних моделей, де професійний цивільний фахівець громади виступає координатором комплексної безпеки.

Спеціаліст з БОС виступає координаційною ланкою між закладом освіти, органами місцевого самоврядування та підрозділами Національної поліції, забезпечуючи комплексний підхід до управління ризиками та формування безпечного освітнього середовища.

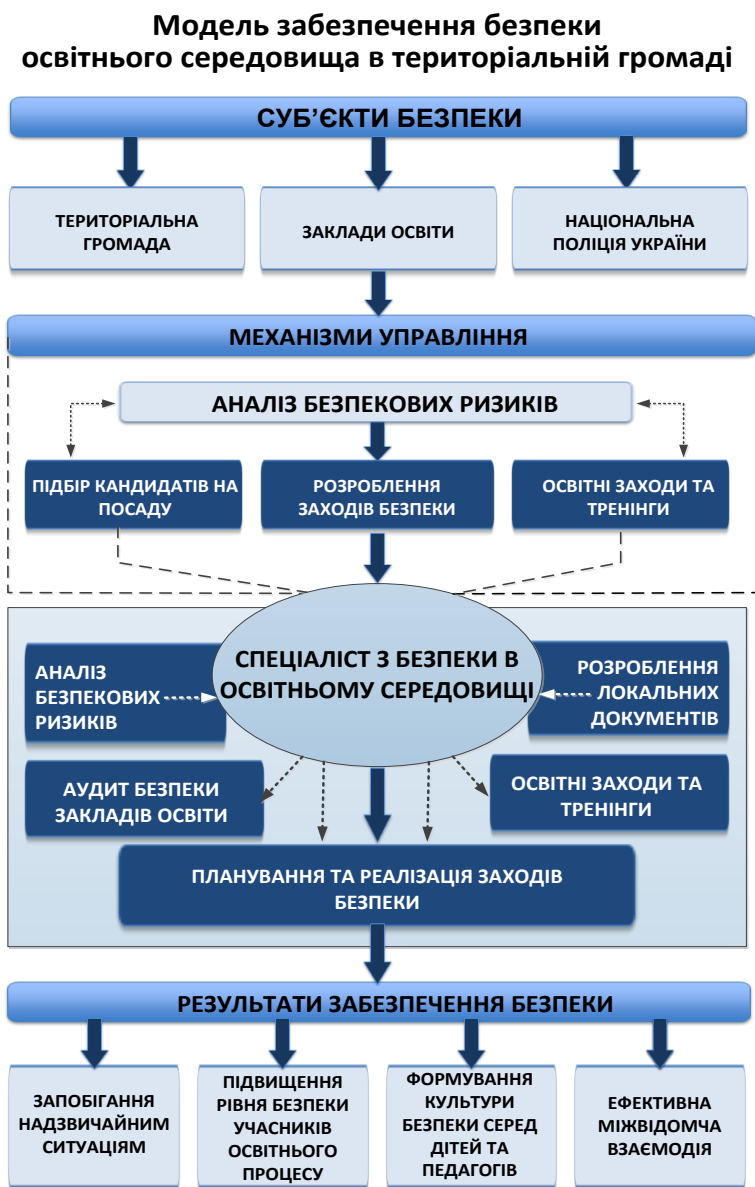

Рисунок 2 – Модель забезпечення безпеки освітнього середовища

Разом з тим, розвиток зазначеного проєкту в Україні призвів до дуальної моделі безпеки, яка включає два типи фахівців: муніципального «спеціаліста БОС» та державного «офіцера поліції служби освітньої безпеки» (далі офіцера

СОБ). Розуміння різниці між ними є ключовим для результативного та ефективного управління безпекою в освітніх закладах [14]. У табл. 3 продемонстровані фундаментальні відмінності між цими двома інституціями.

Таблиця 3

Розмежування статусів та функцій «Спеціаліста БОС» і «Офіцера СОБ»

Статус\функція	Спеціаліст БОС	Офіцер СОБ
Інституційний	Посадова особа місцевого самоврядування (цивільний)	Поліцейський (співробітник Національної поліції)
Підпорядкування	Голові громади / Керівнику управління освіти	Територіальному підрозділу поліції
Охоплення	Кущовий метод (обслуговує до 4 шкіл у громаді)	Закріплений за одним конкретним закладом освіти
Основний фокус	"М'яка безпека" (Soft Security): менеджмент, комунікація, профілактика булінгу, організація процесів	"Жорстка безпека" (Hard Security): фізична охорона, пропускний режим, поліцейське реагування, затримання
Повноваження	Адміністративні, організаційні. Не має права застосовувати спецзасоби чи зброю	Поліцейські повноваження: перевірка документів, поверхневий огляд, застосування примусу
Джерело фінансування	Місцевий бюджет (зарплата, забезпечення)	Державний бюджет (грошове забезпечення)

МВС та експерти наголошують, що ці посади не є конкурентними, а взаємодоповнюючими. Офіцер СОБ забезпечує безпосередній фізичний захист і правопорядок у школі. Він є стримуючим сприятливим чинником для зовнішніх і внутрішніх небезпек для освітнього закладу. Натомість спеціаліст БОС працює на рівні громади, забезпечуючи ресурсну підтримку (наприклад, організовує ремонт паркану через місцеву раду), проводить роботу з батьками та координує профілактичні заходи в тих школах, де ще немає офіцера СОБ [14].

Співпраця передбачає спільну розробку алгоритмів дій у надзвичайних ситуаціях, участь у педагогічних радах та батьківських зборах. Офіцер СОБ не приймає рішення про допуск до укриття під час тривоги (це відповідальність адміністрації), але забезпечує порядок під час евакуації, тоді як Спеціаліст БОС може відповідати за матеріальний стан цього укриття [15].

Пілотний проєкт розпочався із залучення 15 громад, але швидко масштабувався, охопивши представників з 15 областей України. Вже у січні 2023 року розпочався новий набір громад, до якого долучилися 39 територіальних громад із 17 областей [10].

Тростянецька громада продемонструвала один із найуспішніших прикладів імплементації. У листопаді 2022 року проєкт охопив чотири ліцеї (понад 1100 учнів). Призначений спеціаліст БОС, Тетяна Слободяник, після навчання у Львові реалізувала низку системних заходів:

1. Створено нормативно-правову базу безпеки на рівні громади.
2. Облаштовано спеціалізовані «Класи безпеки» у двох школах.
3. Налагоджено партнерство з Центром пробації та Бюро правової допомоги для роботи з важкими підлітками.

4. Регулярно проводяться зустрічі з фахівцями ДСНС та поліції [1].

Цей приклад ілюструє роль спеціаліста як інтегратора, який об'єднує розрізнені ресурси громади навколо спільної мети безпеки дітей.

Паралельно з муніципальним проєктом, держава активно розгортає мережу офіцерів СОБ. Станом на початок 2025 року офіцери вже працювали у понад 1600 школах, переважно на прикордонних та прифронтових територіях. Плани на 2025–2026 навчальний рік передбачають покриття до 3000 закладів освіти [17]. Соціологічні опитування свідчать про високу підтримку цієї ініціативи: 70% батьків висловилися за присутність офіцерів СОБ в школах [17].

Одним із ключових викликів залишається фінансування. Законодавча заборона на використання батьківських коштів для забезпечення безпеки [5] покладає значне навантаження на місцеві бюджети. Це створює ризик диспропорції: багаті громади можуть дозволити собі утримувати штат спеціалістів СОБ та встановлювати сучасні системи охорони, тоді як дотаційні громади можуть обмежитися мінімальними заходами. У цьому контексті роль Спеціаліста СОБ трансформується у роль фандрейзера, здатного залучати грантові кошти та міжнародну допомогу для модернізації безпекової інфраструктури.

Попри масштабне введення офіцерів СОБ, посада муніципального Спеціаліста СОБ не втрачає актуальності. По-перше, СОБ фізично не може охопити всі школи України одночасно. По-друге, поліцейський офіцер виконує специфічні правоохоронні функції і не завжди може займатися господарськими чи суто педагогічними аспектами безпеки. Експерти U-LEAD підкреслюють, що в умовах воєнного стану саме муніципальний спеціаліст СОБ забезпечує сталість та

комплексність підходу до цивільного захисту на рівні всієї громади, а не окремої школи [2].

Висновки

Проведене дослідження дозволило проаналізувати нормативно-правове підґрунтя реалізації експериментального проекту «Спеціаліст з безпеки в освітньому середовищі» та визначити основні організаційні засади формування безпечного освітнього середовища в Україні.

Встановлено, що впровадження посади спеціаліста з безпеки в освітньому середовищі сприяє формуванню нової інституційної моделі управління безпекою в галузі освіти, у межах якої забезпечується системна координація заходів превенції правопорушень, цивільного захисту, технічної безпеки та просвітницької діяльності.

Водночас ефективність реалізації цієї моделі залежить від низки чинників, зокрема фінансової спроможності територіальних громад, рівня професійної підготовки фахівців, а також налагодження ефективної взаємодії між органами місцевого самоврядування, закладами освіти та правоохоронними органами.

Отже, реалізація експериментального проекту «Спеціаліст з безпеки в освітньому середовищі» стала важливим етапом у формуванні нової культури безпеки в українських закладах освіти. Отримані результати підтверджують, що забезпечення безпеки освітнього середовища потребує комплексного управлінського підходу, який поєднує організаційні, правові, технічні та соціально-психологічні механізми управління ризиками.

Список літератури:

1. Проект «Спеціаліст з безпеки в освітньому середовищі» в дії. URL: tsrada.gov.ua/news/1670589312/ (дата звернення: 12.01.2026).
2. У громадах з'являться спеціалісти з безпеки в освітньому середовищі. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/news/17439?page=9> (дата звернення: 12.01.2026).
3. Корнієнко М. В., Сухарева А. О. Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі – реалізація експериментального проекту // Південноукраїнський правничий часопис. 2024. № 4. С. 170–175. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/31>. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2024.2.29> (дата звернення: 12.01.2026).
4. Зінченко Д. А. Роль служби освітньої безпеки Національної поліції України у формуванні безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану. *Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 7 берез. 2025 р.). Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2025. С. 47–51. URL: dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/23431 (дата звернення: 13.01.2026).
5. Михальчук Г. В. Фахівець із безпечного освітнього середовища: хто і навіщо. *Безпечне*

освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (1 берез. 2024 р.). Тернопіль, 2024. С. 41–46. URL: <https://eir.kristti.com.ua/storage/app/uploads/public/67f/dfa/772/67fdfa772460a108073300.pdf> (дата звернення: 14.01.2026).

6. Носко О. О. Впровадження проекту «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі»: від теорії до практики. *Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (1 берез. 2024 р.). Тернопіль, 2024. С. 46–50. URL: (дата звернення: 14.01.2026)

(eir.kristti.com.ua/storage/app/uploads/public/67f/dfa/772/67fdfa772460a108073300.pdf)

7. Astor R. A., Benbenishty R. *Bullying, School Violence, and Climate in Evolving Contexts: Culture, Organization, and Time*. Oxford : *Oxford University Press*, 2018. DOI:

<https://doi.org/10.1093/oso/9780190663049.001.0001>.

8. Cornell D., Mayer M. Why Do School Order and Safety Matter? *Educational Researcher*. 2010. Vol. 39, No. 1. P. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.3102/0013189X09357616>.

9. Crawford A., Burns R. *Preventing School Violence: Assessing and Managing Threats*. New York : Guilford Press, 2015. DOI: <https://doi.org/10.1108/PIJPSM-01-2015-0002>.

10. Дев'ять кроків громад для впровадження проекту «Спеціаліст з безпеки в освітньому середовищі». Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/news/17411> (дата звернення: 17.01.2026).

11. Про реалізацію експериментального проекту «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі». Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizatsiiu-eksperimentalnoho-proektu-spetsialist-iz-bezpeky-v-osvitnomu-t150823> (дата звернення: 17.01.2026).

12. Безпека учасників освітнього процесу: нові законодавчі зміни. URL: <https://pon.org.ua/novyny/12542-bezpeka-uchasnykiv-osvitnogo-procesu-novi-zakonodavchi-zminy.html> (дата звернення: 18.01.2026).

13. Дев'ять кроків громад для впровадження проекту «Спеціаліст з безпеки в освітньому середовищі». URL: https://znayshov.com/News/Details/deviat_kroktiv_hromad_dlia_vprovadzhennia_proiektu_spetsialist_z_bezpeky_v_osvitnomu_seredovyshchi (дата звернення: 23.01.2026).

14. «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі»: розпочався новий набір громад для участі в проекті // Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/2023/01/20/spetsialist-iz-bezpeky-v-osvitnomu-seredovyshhi-rozpochavsya-novyj-nabir-gromad-dlya-uchasti-v-proyekt/> (дата звернення: 23.01.2026).

15. У Львові триває навчання спеціалістів із безпеки в освітньому середовищі. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/new-ua/u-lvovi-tryvaie-navchannia-spetsialistiv-iz-bezpeky-v-osvitnomu-seredovyshchi.html> (дата звернення: 23.01.2026).

16. Ключові тези етеру «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі» з Наталією Матвіюк // Pro.Svit. URL:

<https://prosvitcenter.org/library/kliuchovi-tezy-eteru-spetsialist-iz-bezpeky-v-osvitnomu-seredovyshchi-z-nataliieiu-matviiuk/> (дата звернення: 14.01.2026).

17. Стартував набір територіальних громад для участі у проєкті «Вихователь безпеки». URL: <https://bashtechki.gr.org.ua/startuvav-nabir-teritorialnyh-gromad-dlya-uchasti-u-proyektiv-yuhovatel-bezpeky/> (дата звернення: 15.01.2026).

18. У чому різниця між вихователями безпеки та офіцерами СОБ: роз'яснення МВС // Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/2024/08/08/u-chomu-riznytsya-mizh-vyhovatelyamy-bezpeky-ta-ofitseramy-sob-roz-yasnennya-vid-mvs/> (дата звернення: 16.01.2026).

19. Відповіді МОН та МВС на запитання щодо служби освітньої безпеки // Нова українська школа. URL:

<https://nus.org.ua/2025/03/06/vidpovid-mon-ta-mvs-na-zapytannya-shhodo-sluzhby-osvitnoyi-bezpeky/> (дата звернення: 21.01.2026).

20. Поліцейський безпеки у школі – обов'язки та особливості співпраці. URL: <https://eo.gov.ua/politseyskyu-bezpeky-u-shkoli-obov-iazky-ta-osoblyvosti-spiivpratsi/2024/01/30/> (дата звернення: 21.01.2026).

21. МОН: офіцери служби освітньої безпеки вже працюють у понад 1,6 тисячі шкіл // Українська правда. Життя. URL:

<https://life.pravda.com.ua/society/u-mon-nazvali-kilkist-shkil-de-z-yavilis-oficeri-bezpeki-308436/> (дата звернення: 21.01.2026).

22. У новому навчальному році у 3000 українських шкіл з'являться офіцери служби освітньої безпеки // MediaSapiens. URL:

<https://ms.detector.media/withoutsection/post/38017/2025-06-03-u-novomu-navchalnomu-rotsi-u-3000-ukrainskykh-shkil-zyavlyatsya-ofitsery-sluzhby-osvitnoi-bezpeky/> (дата звернення: 22.01.2026).

References:

1. Proiekt «Spetsialist z bezpeky v osvitnomu seredovyshchi» v dii [Project “Specialist in safety in the educational environment” in action]. Available at: <https://tsrada.gov.ua/news/1670589312/> (accessed 12 January 2026) [in Ukrainian].

2. U hromadakh zivliatsia spetsialisty z bezpeky v osvitnomu seredovyshchi [Communities will have specialists in safety in the educational environment]. Detsentralizatsiia. Available at: <https://decentralization.ua/news/17439?page=9> (accessed 12 January 2026) [in Ukrainian].

3. Korniienko, M.V., Sukharieva, A.O. (2024) Spetsialist iz bezpeky v osvitnomu seredovyshchi –

realizatsiia eksperymentalnoho proiektu [Specialist in safety in the educational environment – implementation of an experimental project]. Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys, no. 4, pp. 170–175. Available at:

<https://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/31>.

DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2024.2.29> (accessed 12 January 2026) [in Ukrainian].

4. Zinchenko, D.A. (2025) Rol sluzhby osvitnoi bezpeky Natsionalnoi politsii Ukrainy u formuvanni bezpechnoho osvitnoho seredovyshcha v umovakh voiennoho stanu [The role of the educational security service of the National Police of Ukraine in forming a safe educational environment under martial law]. Bezpechne osvitnie seredovyshche: novi vyklyky ta suchasni rishennia v umovakh voiennoho i povoiennoho chasu: materialy III Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Ternopil, 7 March 2025). Ternopil: FOP Osadtsa Yu. V., pp. 47–51. Available at: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/23431> (accessed 13 January 2026) [in Ukrainian].

5. Mykhalchuk, H.V. (2024) Fakhivets iz bezpechnoho osvitnoho seredovyshcha: khto i navishcho [Specialist in a safe educational environment: who and why]. Bezpechne osvitnie seredovyshche: novi vyklyky ta suchasni rishennia v umovakh voiennoho i povoiennoho chasu: materialy II Vseukr. nauk.-prakt. konf. (1 March 2024). Ternopil, pp. 41–46. Available at: <https://eir.kristti.com.ua/storage/app/uploads/public/67f/dfa/772/67fdfa772460a108073300.pdf> (accessed 14 January 2026) [in Ukrainian].

6. Nosko, O.O. (2024) Vprovadzhennia proiektu «Spetsialist iz bezpeky v osvitnomu seredovyshchi»: vid teorii do praktyky [Implementation of the project “Specialist in safety in the educational environment”: from theory to practice]. Bezpechne osvitnie seredovyshche: novi vyklyky ta suchasni rishennia v umovakh voiennoho i povoiennoho chasu: materialy II Vseukr. nauk.-prakt. konf. (1 March 2024). Ternopil, pp. 46–50. Available at: <https://eir.kristti.com.ua/storage/app/uploads/public/67f/dfa/772/67fdfa772460a108073300.pdf> (accessed 14 January 2026) [in Ukrainian].

7. Astor, R.A., Benbenishty, R. (2018) Bullying, School Violence, and Climate in Evolving Contexts: Culture, Organization, and Time. Oxford: Oxford University Press. DOI:

<https://doi.org/10.1093/oso/9780190663049.001.0001>.

8. Cornell, D., Mayer, M. (2010) Why Do School Order and Safety Matter? Educational Researcher, vol. 39, no. 1, pp. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.3102/0013189X09357616>.

9. Crawford, A., Burns, R. (2015) Preventing School Violence: Assessing and Managing Threats. New York: Guilford Press. DOI: <https://doi.org/10.1108/PIJPSM-01-2015-0002>.

10. Deviat krokiv hromad dlia vprovadzhennia proiektu «Spetsialist z bezpeky v osvitnomu seredovyshchi» [Nine steps for communities to

implement the project “Specialist in safety in the educational environment”]. Detsentralizatsiia. Available at: <https://decentralization.ua/news/17411> (accessed 17 January 2026).

11. Pro realizatsiiu eksperymentalnoho proiektu «Spetsialist iz bezpeky v osvithomu seredovyshchi» [On the implementation of the experimental project “Specialist in safety in the educational environment”]. Cabinet of Ministers of Ukraine. Available at: www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizatsiiu-eksperymentalnoho-proiektu-spetsialist-iz-bezpeky-v-osvithomu-t150823 (accessed 17 January 2026) [in Ukrainian].

12. Bezpeka uchasykyv osvithoho protsesu: novi zakonodavchi zminy [Safety of participants in the educational process: new legislative changes]. Available at: <https://pon.org.ua/novyny/12542-bezpeka-uchasykyv-osvithogo-procesu-novi-zakonodavchi-zminy.html> (accessed 18 January 2026) [in Ukrainian].

13. Deviat krokiv hromad dlia vprovadzhennia proiektu «Spetsialist z bezpeky v osvithomu seredovyshchi» [Nine steps for communities to implement the project “Specialist in safety in the educational environment”]. Available at: https://znayshov.com/News/Details/deviat_krokv_hromad_dlia_vprovadzhennia_proiektu_spetsialist_z_bezpeky_v_osvithomu_seredovyshchi (accessed 23 January 2026) [in Ukrainian].

14. «Spetsialist iz bezpeky v osvithomu seredovyshchi»: rozpochavsia novyi nabir hromad dlia uchasti v proiekti [“Specialist in safety in the educational environment”: a new call for communities to participate in the project]. Nova ukrainska shkola. Available at: <https://nus.org.ua/2023/01/20/spetsialist-iz-bezpeky-v-osvithomu-seredovyshchi-rozpochavsia-novyj-nabir-gromad-dlya-uchasti-v-proiekti/> (accessed 23 January 2026) [in Ukrainian].

15. U Lvovi tryvaie navchannia spetsialistiv iz bezpeky v osvithomu seredovyshchi [Training of specialists in safety in the educational environment continues in Lviv]. Available at: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/new-ua/u-lvovi-tryvaie-navchannia-spetsialistiv-iz-bezpeky-v-osvithomu-seredovyshchi.html> (accessed 23 January 2026) [in Ukrainian].

16. Kliuchovi tezy eteru «Spetsialist iz bezpeky v osvithomu seredovyshchi» z Nataliieiu Matviiuk [Key theses of the broadcast “Specialist in safety in the educational environment” with Nataliia Matviiuk]. Pro.Svit. Available at:

<https://prosvitcenter.org/library/kliuchovi-tezy-eteru-spetsialist-iz-bezpeky-v-osvithomu-seredovyshchi-z-nataliieiu-matviiuk/> (accessed 14 January 2026) [in Ukrainian].

17. Startuvav nabir terytorialnykh hromad dlia uchasti u proiekti «Vykhovatel bezpeky» [Enrollment of territorial communities for participation in the project “Safety educator” has started]. Available at: <https://bashtechki.gr.org.ua/startuvav-nabir-terytorialnykh-gromad-dlya-uchasti-u-proiekti-vykhovatel-bezpeky/> (accessed 15 January 2026) [in Ukrainian].

18. U chomu riznytsia mizh vykhovateliamy bezpeky ta ofitseramy SOB: roziasnennia MVS [What is the difference between safety educators and educational security officers: explanation of the Ministry of Internal Affairs]. Nova ukrainska shkola. Available at: <https://nus.org.ua/2024/08/08/u-chomu-riznytsya-mizh-vykhovatelyamy-bezpeky-ta-ofitseramy-sob-roz-yasnennya-vid-mvs/> (accessed 16 January 2026) [in Ukrainian].

19. Vidpovidi MON ta MVS na zapytannia shchodo sluzhby osvithoi bezpeky [Answers of the Ministry of Education and Science and the Ministry of Internal Affairs regarding the educational security service]. Nova ukrainska shkola. Available at: <https://nus.org.ua/2025/03/06/vidpovidi-mon-ta-mvs-na-zapytannya-shchodo-sluzhby-osvithoi-bezpeky/> (accessed 21 January 2026) [in Ukrainian].

20. Politseyskyi bezpeky u shkoli – oboviazky ta osoblyvosti spivpratsi [School safety police officer – duties and features of cooperation]. Available at: <https://eo.gov.ua/politseyskyi-bezpeky-u-shkoli-obov-iazky-ta-osoblyvosti-spivpratsi/2024/01/30/> (accessed 21 January 2026) [in Ukrainian].

21. MON: ofitsery sluzhby osvithoi bezpeky vzhe pratsiuut u ponad 1,6 tysiach shkyl [MES: educational security officers already work in more than 1.6 thousand schools]. Ukrainska pravda. Zhyttia. Available at: <https://life.ppravda.com.ua/society/u-mon-nazvali-kilkist-shkil-de-z-yavilis-oficeri-bezpeki-308436/> (accessed 21 January 2026) [in Ukrainian].

22. U novomu navchalnomu rotsi u 3000 ukrainskykh shkyl zivliatsia ofitsery sluzhby osvithoi bezpeky [In the new academic year, educational security officers will appear in 3000 Ukrainian schools]. MediaSapiens. Available at: ms.detector.media/withoutsection/post/38017/2025-06-03-u-novomu-navchalnomu-rotsi-u-3000-ukrainskykh-shkil-zyavlyatsya-ofitsery-sluzhby-osvithoi-bezpeky/ (accessed 22 January 2026) [in Ukrainian].

© В. А. Цопа, В. І. Голінько, С. І. Чеберячко, К. А. Лапко, О. В. Станіславчук, 2026.

Оглядова стаття.

Надійшла до редакції 11.03.2026.

Прийнята до друку 29.04.2026.

Опублікована 25.05.2026.